

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи
з навчальної дисципліни**

"ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК II"

**для студентів напряму підготовки
6.030509 "Облік і аудит"
усіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2013

Затверджено на засіданні кафедри бухгалтерського обліку.
Протокол № 8 від 26.02.2013 р.

Укладачі: Фартушняк О. В.
Пасічник І. Ю.
Цибулько Д. І.

М54 Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни "Фінансовий облік II" для студентів напряму підготовки 6.030509 "Облік і аудит" усіх форм навчання / укл. О. В. Фартушняк, І. Ю. Пасічник, Д. І. Цибулько. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 32 с. (Укр. мов.)

Подано методичні рекомендації та завдання для самостійного вирішення з даної навчальної дисципліни, що дозволять поглибити теоретичні знання та набути практичних навичок ведення обліку власного капіталу.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030509 "Облік і аудит" усіх форм навчання.

Вступ

Методичні рекомендації до самостійної роботи розроблені відповідно до тем "Облік власного капіталу" та "Облік неоплаченого капіталу". Дані теми входять до загального переліку тем дисципліни "Фінансовий облік II", яка, в свою чергу, викладається студентам як фахова нормативна дисципліна згідно з освітньою професійною програмою підготовки бакалаврів з обліку і аудиту.

Організація і функціонування підприємств України за умов розвитку ринкових відносин, розвиток акціонерних товариств, вимагають нових підходів до системи управління їх фінансово-господарською діяльністю. Ефективність управління фінансовими ресурсами підприємства значною мірою визначається єдністю побудови бухгалтерського обліку й аналізу таких нових для облікової практики економічних процесів ринкового господарства як формування та використання власного капіталу.

Власний капітал є гарантією організації бізнесу. Показник власного капіталу є одним з найістотніших і найважливіших для підприємства показників, оскільки відображає такі характеристики, як забезпеченість коштами для функціонування підприємства, кредитоспроможність підприємства, його платоспроможність.

Мета запропонованих методичних рекомендацій – допомогти студентам набути певного обсягу навичок організації та ведення обліку власного капіталу, засвоїти методику вирішення задач.

Завдання, наведені у методичних рекомендаціях, охоплюють питання класифікації власного капіталу підприємства, синтетичного й аналітичного обліку статутного, резервного, додаткового, вилученого, неоплаченого, резервного капіталу, нерозподіленого прибутку (непокритого збитку).

Методичні рекомендації складаються з локальних завдань, розбитих на два підрозділи: в першому наводяться завдання з визначення понять та видів капіталу, які мають стереотипний характер, другий підрозділ присвячено діючій практиці обліку капіталу на підприємствах України, які мають діагностичний та евристичний характер.

Завдання для самостійної роботи сприяють розвитку навичок самостійного творчого мислення, підвищують практичну підготовку студентів. Контрольні запитання та тести для самодіагностики дозволять студентам самостійно перевірити рівень отриманих знань.

1. Методичні рекомендації з визначення понять та видів капіталу підприємства

Усі активи підприємства – необоротні матеріальні та нематеріальні активи, оборотні активи – мають відповідні джерела покриття. Усі джерела покриття відображаються в інформації про стан різних видів капіталу – статутного (zareєстрованого), капіталу у дооцінках, додаткового, резервного, нерозподіленого прибутку (непокритего збитку), неоплаченого, вилученого.

Усі перераховані джерела покриття активів саме в такій послідовності знаходять висвітлення у Балансі (Звіті про фінансовий стан, форма № 1). Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" (далі НП(С)БО 1) **власний капітал** – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [3].

Інформація про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду розкривається у звіті про власний капітал.

Звіт про власний капітал – звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду [3].

У графах звіту про власний капітал, призначених для наведення складових власного капіталу, зазначаються показники, наведені у розділі І "Власний капітал" балансу. Для забезпечення порівняльного аналізу інформації звіту про власний капітал підприємства повинні додавати до річного звіту звіт про власний капітал за попередній рік.

Згідно з НП(С)БО 1 у примітках до фінансової звітності наводиться інформація про призначення та умови використання кожного елемента власного капіталу (крім zareєстрованого капіталу).

Для того щоб класифікувати складові власного капіталу, необхідно оперувати таким категорійним апаратом.

Zareєстрований капітал – юридично оформлена, офіційно об'явлена і належним чином zareєстрована частина внесків власників до капіталу підприємства. У складі zareєстрованого капіталу можна виділити:

статутний капітал – зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства;

пайовий капітал – сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарської

діяльності, а саме: суми пайових внесків членів споживчого товариства, колективного сільськогосподарського підприємства, житлово-будівельного кооперативу, кредитної спілки та інших підприємств, що передбачені установчими документами.

Капітал у дооцінках – сума дооцінки (уцінки) залишкової вартості необоротних активів і фінансових інструментів на дату балансу.

Додатковий капітал – це інший капітал, укладений учасниками товариства або одержаний у процесі господарської діяльності підприємства в наслідок безоплатного отримання необоротних активів, іншого додаткового капіталу.

Додатковий капітал можна використовувати на покриття балансових збитків (за умови, що для цього використані всі інші джерела); на збільшення статутного капіталу; на покриття різниці між фактичною собівартістю вилученого капіталу, який анулюють, та його номіналом.

Резервний капітал – включає суму всіх наявних резервів, створених відповідно до чинного законодавства або Статуту підприємства за рахунок нерозподіленого прибутку.

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) – прибуток підприємства, що залишився після виплати доходів власникам і формування резервного капіталу або сума непокритого збитку. Непокритий збиток утворюється в результаті діяльності підприємства, коли витрати перевищують його доходи.

Неоплачений капітал – це сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу.

Вилучений капітал – це фактична вартість акцій власної емісії або частин, викуплених акціонерним товариством у його учасників.

Практичні завдання для самостійного вирішення

Задача 1.1. Наведені деякі поняття та визначення, які асоціюються з видами капіталу. Які з термінів, наведених у частині А, відповідають визначенням, поданим у частині В? Підберіть відповідні пари (табл. 1).

Вихідні дані

Частина А		Частина В	
1	zareestrovaniy kapital	А	різниця між номінальною вартістю акцій власної емісії та ціною їх реалізації
2	neoplacheniy kapital	Б	позитивна різниця між доходами та витратами звітного періоду
3	rezervniy kapital	В	дооцінка необоротних активів
4	vilucheniy kapital	Г	номінальна вартість акції власної емісії
5	dodatkoviy kapital	Д	резерви, створені згідно з діючим законодавством
6	nerozpodileniy pributok	Е	акції власної емісії, викуплені у акціонерів
7	kapital u doocinkakh	Є	негативна різниця між доходами та витратами звітного періоду
8	nepokritiy zbitok	Ж	заборгованість учасників за внесками до статутного капіталу

Задача 1.2. Приватне акціонерне товариство (ПрАТ) "Вінтаж" протягом березня поточного року здійснило такі операції:

емітувало 500 000 шт. простих акцій номінальною вартістю 2 грн за кожен. Ціна реалізації таких акцій склала 3 грн за кожен;

здійснило викуп 13 500 шт. акцій власної емісії у учасників за ціною 4 грн за кожен при її номінальній вартості 2 грн за кожен;

нараховані дивіденди по акціям власної емісії в сумі 24 500 грн;

погашена заборгованість учасників по внесках до статутного капіталу необоротними активами на суму 100 000 грн;

здійснено анулювання 500 акцій власної емісії по номінальній вартості 2 грн за кожен;

відраховано від суми прибутку 5 % до капіталу на покриття збитків попередніх періодів.

Необхідно визначити, як будуть класифікуватись та на яких субрахунках відобразатись складові капіталу в обліку ПрАТ "Вінтаж".

Задача 1.3. Визначити відповідними літерами операції, які наведені, нижче якщо вони збільшують – "Б", зменшують – "М" або ніяк не впливають – "Н" на суму нерозподіленого прибутку:

- продаж акцій власної емісії за номінальною вартістю;
- декларування дивідендів учасникам за минулий рік;
- чистий прибуток за рік;
- виплата дивідендів, які були попередньо оголошені;
- зменшення номінальної вартості акцій;
- відрахування до резервного капіталу;
- викуп акцій власної емісії у акціонерів;
- сума збитків за поточний рік;
- дооцінка основних засобів;
- зміна облікової політики підприємства.

2. Методичні рекомендації з обліку складових власного капіталу

Для відображення операцій щодо обліку власного капіталу студентам необхідно скористатися такими методичними рекомендаціями.

Поняття "капітал" асоціюється з поняттям "власність". У момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками (учасниками), і становить вартість майна підприємства.

Для обліку власного капіталу передбачені такі рахунки:

- 40 "Статутний капітал",
- 41 "Пайовий капітал",
- 42 "Додатковий капітал",
- 43 "Резервний капітал",
- 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)",
- 45 "Вилучений капітал",
- 46 "Неоплачений капітал".

Статутний капітал є основним джерелом формування активів та інвестування підприємства. Сума статутного капіталу фіксує загальну суму активів, внесених власниками в капітал підприємства.

Облік статутного капіталу в бухгалтерії підприємства (фірми) починається з моменту реєстрації його в державному реєстрі суб'єктів підпри-

ємництва та закінчується при вибутті підприємства з державного реєстру (банкрутство, припинення діяльності та ін.). Для обліку операції з реєстрації та змін статутного капіталу призначений синтетичний рахунок **40 "Статутний капітал"**. Рахунок відкривається на підприємствах державної та колективної власності. На державних підприємствах на цьому рахунку відображається вартість основних засобів, запасів, коштів, розрахунків та інших активів, якими наділені підприємства для виробничої та господарської діяльності.

У колективних підприємств (акціонерних товариствах, ТОВ та інших) сума статутного капіталу дорівнює сумі активів, внесених власниками. В акціонерних товариствах сума статутного капіталу дорівнює загальній номінальній вартості випущених акцій. Акція є одиницею власності та характеризується як цінний папір без встановленого терміну обертання. Вона підтверджує членство власника в акціонерному товаристві і його право на управління ним, а також надає право на одержання частини прибутку у вигляді дивідендів, а також надає право участі власника при розподілі капіталу у випадку банкрутства акціонерного товариства.

Акціонерні товариства випускають прості акції, що дають їхнім власникам право голосу на загальних зборах акціонерів. Бланки акцій враховуються на забалансовому рахунку 08 "Бланки суворої звітності".

Учасники інших господарчих товариств мають свою частку в статутному капіталі, що вказується в настановних документах.

Аналітичний облік статутного капіталу ведеться за видами капіталу, за кожним засновником, учасником, акціонером.

За кредитом рахунку 40 "Статутний капітал" відображається збільшення статутного капіталу, за дебетом – його зменшення (вилучення). Сальдо на цьому рахунку повинне відповідати розміру статутного капіталу, який зафіксовано в установчих документах підприємства.

Для обліку та узагальнення інформації про суми пайових внесків призначений рахунок **41 "Пайовий капітал"**. За кредитом рахунку показується збільшення пайового капіталу в результаті внесків пайовиків, за дебетом – його зменшення у зв'язку з виходом учасників. Суми паїв, що підлягають поверненню вибулому членові товариства, встановлюється з урахуванням фінансового стану та боргових зобов'язань товариства. Що стосується додаткових внесків, то вони вносяться пайовиками добровільно і можуть бути повернуті на першу вимогу.

Щорічно при розподілі прибутку на обов'язкові та додаткові пайові внески за рішенням зборів пайовиків нараховуються дивіденди. За згодою пайовиків вони можуть бути спрямовані на збільшення паю власника.

До складу **додаткового капіталу** включають емісійний дохід, інший вкладений капітал, безоплатно одержані необоротні активи та інший додатковий капітал. Дооцінка залишкової вартості необоротних активів та уцінка раніше дооціненого активу відображається в складі **капіталу у дооцінках**.

Рахунок **42 "Додатковий капітал"** призначено для узагальнення інформації про суми, на які вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість, а також про суми дооцінки необоротних активів і фінансових інструментів та вартість необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших осіб, та інші види додаткового капіталу.

Рахунок 42 "Додатковий капітал" має такі субрахунки:

421 "Емісійний дохід"

422 "Інший вкладений капітал"

423 "Дооцінка активів"

424 "Безоплатно одержані необоротні активи"

425 "Інший додатковий капітал"

На субрахунку 421 "Емісійний дохід" відображається прибуток (збиток) від продажу, випуску або анулювання інструментів власного капіталу. Сума перевищення збитку від зазначених операцій над залишком емісійного доходу відображається за дебетом рахунку 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)".

На субрахунку 422 "Інший вкладений капітал" обліковують інший вкладений засновниками підприємств (крім акціонерних товариств) капітал, що перевищує статутний капітал, інші внески тощо без рішень про зміни розміру статутного капіталу.

На субрахунку 423 "Дооцінка активів" відображається сума дооцінки (уцінки) необоротних активів і фінансових інструментів, яку здійснюють у випадках, передбачених законодавством та положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Залишок додаткового капіталу на цьому субрахунку зменшується у разі уцінки та вибуття чи амортизації зазначених активів, зменшення їх корисності.

На субрахунку 424 "Безоплатно одержані необоротні активи" відображається вартість необоротних активів, безоплатно одержаних

підприємством від інших осіб. Залишок додаткового капіталу на цьому субрахунку зменшується на суму визнаного доходу протягом строку корисного використання безоплатно одержаних об'єктів необоротних активів (окрім землі) і при вибутті таких активів і землі.

На субрахунку 425 "Інший додатковий капітал" обліковують інші види додаткового капіталу, які не можуть бути включені до наведених субрахунків, зокрема, капітал у сумі вартості необоротних активів, отриманих за договором оренди цілісних майнових комплексів.

За кредитом рахунку 42 "Додатковий капітал" відображається збільшення додаткового капіталу, за дебетом – його зменшення.

В акціонерних товариствах **резервний капітал** створюється в розмірах, визначених Статутом підприємства, але не менше 15 % статутного капіталу. Сума щорічних відрахувань до резервного капіталу здійснюється за рахунок чистого прибутку в розмірі не менше 5 % суми чистого прибутку товариства за рік. За рахунок резервного капіталу покриваються непередбачені витрати, збитки, сплата боргів підприємства при його ліквідації.

Для господарчих товариств, створених відповідно до Закону України "Про господарчі товариства", обов'язковість і мінімальний розмір резервного капіталу встановлений ст. 14 цього Закону, де зазначено, що в товаристві створюється резервний фонд у розмірі, встановленому установчими документами, але не менше 25 % статутного фонду. Розмір щорічних відрахувань у резервний фонд таких товариств не може бути меншим 5 % суми чистого прибутку товариства за рік.

Для узагальнення інформації про стан і рух резервного капіталу підприємства призначений рахунок **43 "Резервний капітал"**. За кредитом цього рахунку відображається створення резервів, за дебетом – їхнє використання. Сальдо рахунку відображає залишок резервного капіталу на кінець звітної періоду. Аналітичний облік резервного капіталу ведеться за його видами і напрямками використання.

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) є складовою частиною власного капіталу.

Розраховується сума нерозподіленого прибутку поточного року за формулою:

$$ПН_1 = ПН_0 + НП - Врк - Д, \quad (1)$$

де $ПН_1$ – прибуток нерозподілений поточного року;

$ПН_0$ – прибуток нерозподілений минулих років;

НП – чистий прибуток поточного року;

Д – сума дивідендів за поточний рік;

Врк – внески на поповнення резервного капіталу.

Сума непокритого збитку відображається в балансі в дужках і при підрахунку підсумку першого розподілу пасиву вираховується, зменшуючи в такий спосіб власний капітал.

Для обліку нерозподіленого прибутку або непокритих збитків поточного і минулих років, а також використаної цього року прибутку призначений рахунок **44 "Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)"**. За кредитом рахунку відображається збільшення прибутку від усіх видів діяльності, за дебетом – збитки та використані прибутки. Сальдо рахунку може бути як дебетове, так і кредитове. Кредитове сальдо показує залишок невикористаного прибутку на кінець звітного року, а дебетове – суму деяких збитків минулих і поточного років.

Викуплені акції можуть бути реалізовані або анульовані протягом року та становлять складову **вилученого капіталу**. Викуплені акції в обліку відображаються за ціною придбання. У випадку анулювання акцій зменшується статутний капітал.

Для обліку вилученого капіталу призначений рахунок **45 "Вилучений капітал"**. За дебетом рахунку 45 відображається фактична собівартість акцій власної емісії часток викуплених господарчим товариством у його учасників, за кредитом – вартість анульованих або перепроданих акцій та часток. Аналітичний облік вилученого капіталу ведеться за видами акцій (внесків, паїв).

Згідно з чинним законодавством акціонери (учасники, власники) можуть оплатити свою частку в капіталі фірми як коштами, так і переданими засобами (будинки, устаткування, обчислювальна техніка і нематеріальні активи), виробничими запасами, цінними паперами і т. п. Основні та оборотні активи, передані в натуральній формі в рахунок оплати акцій (частки в капіталі) оцінюються за домовленістю.

Для узагальнення інформації про зміни в складі капіталу призначений рахунок **46 "Неоплачений капітал"**. За дебетом рахунку відображається заборгованість засновників (учасників) господарчого товариства за внесками до статутного капіталу підприємства, за кредитом – погашення заборгованості за внесками до статутного капіталу. Аналітичний облік неоплаченого капіталу ведеться за видами розміщених неоплачених акцій (для акціонерних товариств) і за кожним засновником (учасником) товариства.

Усі перераховані рахунки відносяться до 4 класу "Власний капітал і забезпечення зобов'язань" Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій.

Основні бухгалтерські проводки з обліку власного капіталу наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Основні бухгалтерські проводки з обліку власного капіталу

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3
Відображено суму зареєстрованого статутного капіталу, неоплаченого учасниками	46	40
Відображено суму заборгованості акціонерів на різницю між продажною і номінальною вартістю акцій	46	421
Погашено заборгованість засновниками за внесками		
до статутного капіталу:		
основними засобами	10	46
іншими необоротними матеріальними активами	11	46
нематеріальними активами	12	46
виробничими запасами	20	46
товарами	28	46
коштами в касу підприємства	30	46
коштами на рахунки в банках	31	46

1	2	3
Спрямовано прибуток до статутного капіталу	443	40
Зменшено статутний капітал у зв'язку з виходом учасників або за рахунок зменшення номінальної вартості акцій	40	672
Викуплено акції власної емісії	451	30,31
Здійснено повторний продаж викуплених акцій:		
на суму придбання	30,31	451
на суму перевищення вартості продажу над вартістю придбання	30,31	425
на суму перевищення вартості придбання над вартістю продажу	421, 425,443	451
Анульовано викуплені акції:		
на номінальну вартість	40	451
на суму перевищення ціни придбання над номінальною вартістю	421,425 443	451
на суму перевищення номінальної вартості викуплених акцій на вартістю їхнього придбання	40	421
Спрямовано прибуток на створення резервного капіталу	443	43
Використано кошти резервного капіталу на покриття збитків звітного періоду	43	442
Використано кошти резервного капіталу на дивіденди за привілейованими акціями	43	443
Збільшено статутний капітал за рахунок резервного капіталу	43	40
Нараховані дивіденди акціонерам (учасникам)	443	671
Нараховані дивіденди списані за рахунок нерозподіленого прибутку	441	443
Відображено збиток, отриманий у результаті господарської діяльності	442	79
Відображено прибуток, отриманий у результаті господарської діяльності	79	441

Практичні завдання для самостійного вирішення

Задача 2.1. Публічне акціонерне товариство (ПАТ) "Айск" за рішенням загальних зборів засновників оголосило у засновницьких документах розмір статутного капіталу 2 000 000 грн. Для отримання грошових коштів були випущені та реалізовані на фондовій біржі прості акції в кількості 60 000 штук за номінальною вартістю акції 30 грн та привілейовані акції в кількості 1 000 штук за номінальною вартістю акції 200 грн. Виручка від реалізації акцій надійшла на поточний рахунок підприємства. Через рік за рішенням загальних зборів засновників ПАТ "Айск" оголосило про емісію простих та привілейованих акцій: емісійна вартість однієї простої акції склала – 40 грн, емісійна вартість однієї привілейованої акції склала – 250 грн.

Необхідно відобразити в обліку формування зареєстрованого капіталу, реалізацію та емісію акцій ПАТ "Айск".

Задача 2.2. Відповідно до установчих документів статутний капітал ТОВ "Мрія" становить 110 000 грн. Внесок засновниками здійснений коштами через касу підприємства. Готівка з каси передана в той же день на поточний рахунок у банку. Відобразити господарські операції в обліку ТОВ "Мрія".

Задача 2.3. За рішенням загальних зборів засновників створено ТОВ "Зірка". Статутний капітал створеного підприємства – 500 000 грн. Відповідно до установчих документів статутний капітал формується за рахунок внесків засновників у вигляді майна в наступних розмірах:

Попов А. С. – у вигляді основних засобів (верстати) за справедливою вартістю 100 000 грн;

Кузьменко Б. В. – у вигляді основного засобу (вантажний автомобіль) за справедливою вартістю 370 000 грн;

Шинкаренко О. В. – у вигляді комп'ютера за справедливою вартістю 5 000 та 15 000 грн у вигляді грошових коштів (зараховано на поточний рахунок товариства);

Соломашенко Д. В. – у вигляді сировини та матеріалів на суму 10 000 грн.

На момент реєстрації підприємства учасниками внесено всі зобов'язання за внесками до статутного капіталу. Вантажний автомобіль було

zareєстровано в органах ДАІ за місцем знаходження ТОВ "Зірка" (сума реєстрації склала 1 800 грн, у тому числі ПДВ). Оплата за реєстрацію автомобіля була здійснена з поточного рахунка ТОВ "Зірка".

Необхідно відобразити господарські операції з формування статутного капіталу, розміщення внесків засновників, реєстрації вантажного автомобіля в органах ДАІ та її оплати, введення основних засобів до господарського обороту в обліку ТОВ "Зірка".

Задача 2.4. Для формування статутного капіталу акціонерним товариством було випущено 9 560 акцій номінальною вартістю 150 грн, продажна вартість акції склала 155 грн за акцію. Зазначені господарські операції відобразити на рахунках бухгалтерського обліку та вказати первинні документи по оформленню даних операцій.

Задача 2.5. ПрАт "Альфа" раніше викупило 500 власних акцій (номінальна вартість однієї акції – 120 грн) за загальну суму 56 000 грн 100 акцій анульовано, 200 продано за номіналом і 200 акцій по 180 грн за одну. Необхідно відобразити бухгалтерські проведення по даних операціях та вказати первинні документи.

Задача 2.6. Підприємство оголосило випуск 1 100 акцій по 200 грн, які реалізувало по 210 грн за акцію. Необхідно відобразити бухгалтерські проведення та вказати первинні документи, які є підставою для здійснення зазначених господарських операцій.

Задача 2.7. За підсумками діяльності ПАТ "Адрин" на початок серпня поточного року не отримало ні збитків, ні прибутків. Протягом звітного періоду підприємством було здійснено такі операції:

реалізовано готову продукцію на 180 000 грн, у тому числі ПДВ., при цьому собівартість реалізованої продукції склала 120 000 грн

здано споруду у операційну оренду, орендна плата складає 1 200 грн з ПДВ на місяць;

списано безнадійну дебіторську заборгованість за рахунок резерву сумнівних боргів у сумі 36 000 грн з ПДВ;

проведена уцінка залишкової вартості основних засобів (обладнання) на суму 1 000 грн;

нарахована амортизація необоротних активів, утриманих для продажу в сумі 1 560 грн.

Необхідно визначити прибуток (збиток) який отримає підприємство у серпні та вказати первинні документи по даних операціях.

Задача 2.8. На загальних зборах ПАТ "Аполо" оприлюднено величину чистого прибутку, який отримало підприємство за звітний рік – 252 000 грн. За рішенням загальних зборів товариства всю суму прибутку було використано у звітному періоді таким чином:

нараховані дивіденди акціонерам підприємства у сумі 75 000 грн;

частину нарахованих дивідендів у розмірі 22 000 грн спрямовано на збільшення статутного капіталу;

здійснено відрахування від прибутку до резервного капіталу в розмірі 10 % від чистого прибутку;

суму прибутку, що залишився, спрямовано на покриття збитків минулого звітного періоду.

Необхідно відобразити здійснені господарські операції в обліку ПАТ "Аполо".

Задача 2.9. Необхідно розподілити одержаний за звітний період прибуток в сумі 45 000 грн за такими напрямками:

нараховані дивіденди учасникам (15 %);

створено резервний капітал (10 %);

поповнено розмір статутного капіталу (5 %).

Також необхідно визначити суму нерозподіленого прибутку та скласти бухгалтерські проводки за операціями.

Задача 2.10. Засновниками ПрАТ "Нафтопромаш" (платник ПДВ) виступають підприємство "Інвестпром" та підприємство "Хімпром", які зареєстровані платниками ПДВ. Розмір статутного капіталу ПрАТ "Нафтопромаш" – 2 050 000 грн. Частки підприємств "Інвестпром" і "Хімпром" становлять 65 і 35 % відповідно.

Підприємство "Інвестпром" робить внесок у вигляді нематеріального активу (торговельного знака) та основних засобів (обладнання та автомобіля). Справедлива вартість внесених активів складає:

торговельного знаку – 187 500 грн (у тому числі ПДВ);

обладнання – 825 000 грн (у тому числі ПДВ);

автомобіля – 320 000 грн (у тому числі ПДВ).

Підприємство "Хімпром" вносить виробничі запаси на суму 360 000 грн (у тому числі ПДВ) та грошові кошти на рахунок у банку 357 500 грн.

Відобразити здійснені господарські операції з формування статутного капіталу ПрАТ "Нафтопромаш".

Задача 2.11. ТОВ "Магнат", засновниками якого є три юридичні особи, ліквідується. Його власний капітал складає 850 000 тис. грн (першим засновником внесено 340 000 грн, другим – 297 500 грн, третім – 212 500 грн).

За ліквідаційним балансом майно ТОВ "Магнат" складає 450 000 грн у вигляді грошових коштів на поточному рахунку. Необхідно розрахувати вартість майна ТОВ "Магнат", що належить кожному засновнику підприємства та відобразити господарські операції з ліквідації ТОВ "Магнат" в обліку.

Проблемні завдання для контролю знань

Задача 2.12. На початку 2010 року підприємство придбало обладнання на суму 550 000 грн. Термін його корисного використання було визначено в 10 років без ліквідаційної вартості. Обладнання амортизувалось за кумулятивним методом. З 1 січня 2013 року в результаті зміни облікової політики підприємство почало застосовувати прямолінійний метод.

Необхідно: скласти відповідні бухгалтерські записи і визначити суму зміни власного капіталу підприємства.

Задача 2.13. При заповненні Звіту про власний капітал необхідно врахувати операції, які відбулися протягом звітного періоду і впливають на його розмір:

- 1) виявлена суттєва помилка в нарахуванні амортизації в попередньому році, в результаті якої була занижена сума прибутку на 2 000 грн;
- 2) надійшли кошти в оплату за реалізовані акції – 5 000 грн;
- 3) надійшла благодійна допомога – 3 000 грн;
- 4) анульовані раніше викуплені акції власної емісії – 20 000 грн;
- 5) визначена сума чистого прибутку за поточний рік – 50 000 грн;
- 6) здійснено збільшення резервного капіталу – 2 500 грн;
- 7) оголошені дивіденди за підсумками року – 25 000 грн.

Необхідно: скласти відповідні бухгалтерські записи і заповнити Звіт про власний капітал (додаток А).

Задача 2.14. Протягом поточного року на підприємстві виявлені такі помилки, які були допущені при складанні попередніх фінансових звітів, та відбулись зміни в обліковій політиці:

1) ураховуючи погіршення платоспроможності своїх покупців, підприємство вирішило для розрахунку резерву сумнівних боргів збільшити коефіцієнт сумнівності з 2 до 3 % від обсягів реалізації з відстроченням платежу. За умови використання такого коефіцієнта в попередньому році витрати на створення резерву збільшилися б на 3 100 грн;

2) у січні поточного року підприємство вирішило внести зміну в облікову політику та змінити метод нарахування амортизації засобів обчислювальної техніки з прямолінійного на метод прискореного зменшення залишкової вартості. Різниця в сумі амортизаційних відрахувань за всі попередні роки діяльності підприємства наведена в табл. 3;

Таблиця 3

Результат зміни методу нарахування амортизації

Рік	Сума нарахованої амортизації з використанням:		Різниця
	прямолінійного методу	методу прискореного зменшення залишкової вартості	
1	5 500	11 000	5 500
2	5 500	9 250	3 750
3	5 500	7 435	1 935
Усього	16 500	27 685	11 185

3) у результаті втрати листка з Інвентаризаційного опису при проведенні інвентаризації в першому році діяльності підприємства запаси в сумі 19 255 грн не були враховані при підрахунку залишків на кінець звітного періоду. Дані інвентаризації за другий, третій та четвертий роки визначені правильно.

Необхідно: скласти відповідні бухгалтерські записи і визначити загальну суму змін у власному капіталі підприємства, враховуючи, що підприємство сплачує податок на прибуток за ставкою 19 %.

Тестові запитання для самоконтролю

1. Акціонерне товариство реалізувало комп'ютер. Як ця господарська операція вплинула на величину статутного капіталу підприємства:

- A) зменшився на суму виручки;
- B) збільшився на суму виручки;
- C) залишився без змін;
- D) зменшився на суму виручки за мінусом суми зносу?

2. Яким записом в обліку відображаються внески в статутний капітал іншого підприємства нематеріальними активами:

- A) Д-т 40 К-т 12;
- B) Д-т 15 К-т 12;
- C) Д-т 14 К-т 12;
- D) Д-т 12 К-т 14?

3. Яким проведенням відображається передача об'єктів основних засобів як внесок у статутний капітал іншого підприємства:

- A) Д-т 10 К-т 40;
- B) Д-т 14 К-т 10;
- C) Д-т 14 К-т 40;
- D) Д-т 14 К-т 311?

4. Бухгалтерський запис Д-т 40 "Статутний капітал" – К-т 451 "Вилучені акції" означає:

- A) зменшення статутного капіталу за рахунок анулювання акцій;
- B) зменшення статутного капіталу за рахунок зменшення номінальної вартості акції;
- C) нараховані дивіденди за акціями;
- D) списаний статутний капітал у сумі заборгованості учасникам.

5. У результаті якої господарської операції з основними засобами в акціонерному товаристві може бути збільшений статутний капітал:

- A) при надходженні основних засобів на підприємство;
- B) при безоплатному надходженні основних засобів;
- C) при надходженні основних засобів як внесок в статутний капітал;
- D) величина статутного капіталу в акціонерних товариствах не пов'язана з рухом основних засобів?

6. Бухгалтерський запис Д-т 443 "Прибуток використаний у звітному періоді" – К-т 671 "Розрахунки за нарахованими дивідендами" означає:

- A) нарахування дивідендів акціонерам;
- B) виплату доходів акціонерам;
- C) заборгованість підприємства акціонерам після випуску акції;
- D) заборгованість акціонерів по підписці на акції до реєстрації АТ.

7. На кінець року рахунок 791 "Фінансові результати від операційної діяльності":

- A) може мати сальдо на кінець звітного періоду;
- B) не може мати сальдо на кінець звітного періоду;
- C) може бути залишок (кінцеве сальдо) лише за кредитом;
- D) може мати залишок лише за дебетом.

8. При проведенні дооцінки основних засобів власний капітал підприємства:

- A) збільшується;
- B) зменшується;
- C) величина власного капіталу не змінюється.

9. Сума вилученого капіталу:

- A) виключається з величини власного капіталу;
- B) не виключається з величини власного капіталу;
- C) виключається з власного капіталу лише при прийнятті рішення про зменшення величини статутного капіталу.

10. Створення резервного капіталу для підприємства є:

- A) обов'язковим;
- B) необов'язковим;
- C) обов'язковим лише за умови, коли його створення передбачене обліковою політикою підприємства,

11. В акціонерному товаристві протягом звітного періоду мали місце такі операції:

оголошена відкрита підписка на акції товариства із зареєстрованим статутним капіталом у сумі 96 500 грн, у тому числі:

1 750 простих акцій номінальною вартістю 50 грн за акцію;

120 привілейованих акцій номінальною вартістю 75 грн за акцію;

засновники внесли – акції іншого підприємства – 2 500 грн, запаси – 8 000 грн, кошти на поточний рахунок – 14 500 в обмін на 380 простих та 80 привілейованих акцій;

на поточний рахунок надійшли кошти від реалізації 525 простих акцій за ціною 60 грн, за акцію та 40 привілейованих за ціною 80 грн за акцію.

У балансі підприємства розмір власного капіталу становитиме:

- A) 54 250 грн;
- B) 59 700 грн;
- C) 96 500 грн;
- D) 101 950 грн

12. Власний капітал акціонерного товариства на кінець 1 року складається з:

статутного капіталу (1 855 простих акцій номінальною вартістю 1 грн);
емісійного доходу – 7 420 грн;

нерозподіленого прибутку – 3 300 грн

Протягом 2 року відбулися такі операції:

виплачені дивіденди засновникам за попередній рік – 2 400 грн;

викуплена частина акцій (365 простих акцій номінальною вартістю 1 грн);

збільшена номінальна вартість акцій, що залишилися, до 1,50 грн

придбані акції іншого підприємства (420 простих акцій за ціною 2 грн).

Загальна сума власного капіталу, яка буде відображена у фінансовій звітності, становитиме:

- A) 9 810 грн;
- B) 10 175 грн;
- C) 10 650 грн;
- D) 11 015 грн

Контрольні запитання для самодіагностики

1. З яких складових утворюється власний капітал?
2. Рахунки якого класу використовують при обліку власного капіталу?
3. Роль і призначення зареєстрованого капіталу.
4. Особливості обліку та порядок формування статутного капіталу.
5. Наведіть склад і облік неоплаченого і вилученого капіталу.
6. Наведіть склад і особливості обліку додаткового капіталу.
7. Наведіть порядок створення і використання резервного капіталу.
8. Наведіть склад і особливості обліку нерозподіленого прибутку і непокритих збитків.
9. В яких із форм фінансової звітності відображена інформація про власний капітал підприємства?

10. Які господарські операції впливають на зміну величини власного капіталу підприємства?
11. Назвіть особливості відображення у складі власного капіталу неоплаченого та вилученого капіталів.
12. Які функції власного капіталу?
13. Які складники власного капіталу?
14. Дайте визначення неоплаченого капіталу.
15. Як відображається сальдо неоплаченого капіталу у фінансовій звітності?
16. За рахунок чого здійснюється збільшення статутного капіталу?
17. За рахунок чого здійснюється зменшення статутного капіталу?
18. Які особливості обліку змін у статутному капіталі державних підприємств?
19. Які особливості обліку змін у статутному капіталі акціонерних товариств?
20. Які особливості обліку змін у статутному капіталі товариств та приватних підприємств?
21. Дайте визначення вилученого капіталу.
22. Як відображається сальдо вилученого капіталу у фінансовій звітності?
23. Дайте характеристику додатково капіталу.
24. Дайте характеристику капіталу у дооцінках.
25. Дайте визначення резервного капіталу.
26. Дайте визначення нерозподіленого прибутку.
27. Які напрями використання прибутку підприємства протягом звітного року?
28. Який порядок покриття непокритих збитків звітного року?
29. Яким бухгалтерським проведенням відображається формування статутного капіталу в акціонерних товариствах?
30. За якою вартістю відображається в обліку анулювання раніше викуплених акцій власної емісії?
31. Яким бухгалтерським проведенням відображається нарахування дивідендів власникам привілейованих акцій?

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Инструкция об использовании Плана счетов бухгалтерского учета активов, капитала, обязательств и хозяйственных операций предприятий и организаций № 291 от 30.11.1999г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.kiev.rada.gov.ua.

2. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.kiev.rada.gov.ua.

3. Национальные стандарты бухгалтерского учета [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.kiev.rada.gov.ua.

4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Мінфіну України від 30.11.99 р. № 291 зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.rada.kiev.ua.

5. "Про акціонерні товариства": Закон України № 514-VI від 17.09.2008 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.kiev.rada.gov.ua.

6. "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні": Закон України № 996-XIV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.kiev.rada.gov.ua.

Основна

7. Маляревский Ю. Д. Финансовый учет / Ю. Д. Маляревский, П. С. Тютюнник. – Х. : Изд. дом "Инжек", 2003. – 288 с.

8. Тютюнник П. С. Финансовый учет : конспект лекций. Ч. 1 / П. С. Тютюнник, Ю. Д. Маляревский. – Х. : ХГЭУ, 2003. – 104 с.

9. Тютюнник П. С. Финансовый учет : конспект лекций. Ч. 2 / П. С. Тютюнник, Ю. Д. Маляревский. – Х. : ХГЭУ, 2003. – 100 с.

10. Фартушняк О. В. Бухгалтерський облік : конспект лекцій. Ч. 2 / О. В. Фартушняк, І. Ю. Пасічник, В. В. Ольховська. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 212 с.

Додаткова

11. Гладких Т. В. Фінансовий облік : навч. посібник / Т. В. Гладких. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 480 с.
12. Бухгалтерский финансовый учет / под ред. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : Рута, 2001. – 288 с.
13. Грачева Р. Е. Энциклопедия бухгалтерского учета / Р. Е. Грачева. – К. : Галицкие контракты, 2004. – 832 с.
14. Лишиленко А. В. Финансовый учет : учебник. 2-е изд., перераб. и доп. / А. В. Лишиленко. – К. : Изд. "Центр учебной литературы", 2007. – 600 с.
15. Сук Л. К. Фінансовий облік : навч. посібн. / Л. К. Сук, П. Л. Сук. – К. : Знання, 2010. – 629 с.

Ресурси мережі Internet

16. Сайт журналу "Баланс". – Режим доступу : www.balance.dp.ua/index.php.
17. Сайт журналу "Бухгалтерія". – Режим доступу : www.buhgalteria.com.ua.
18. Сайт журналу "Дебет Кредит". – Режим доступу : www.Dtkk.com.ua.
19. Сайт Законодавчо-правових документів. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
20. Сайт Ліга – Режим доступу : www.liga.net.
21. Сайт Фактор – Режим доступу : www.factor.ua.

Додатки

Додаток А

		Дата (рік, місяць, число)		КОДИ	
				0	
				1	
Підприємство _____	_____	за	ЄДРПОУ		
Територія _____	_____	за	КОАТУУ		
Організаційно-правова форма господарювання _____		за	КОПФГ		
Вид економічної діяльності _____		за	КВЕД		
Середня кількість працівників ¹ _____					
Адреса, телефон _____					

Одиниця виміру: тис. грн без десяткового знака

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):

за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

за міжнародними стандартами фінансової звітності

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на _____ 20__ р.

Форма № 1 Код за ДКУД

1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001		
накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010		
первісна вартість	1011		
знос	1012		

Продовження додатка А

1	2	3	4
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095		
II. Оборотні активи			
Запаси	1100		
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125		
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155		
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165		
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195		
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300		
Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований капітал	1400		
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420		

Закінчення додатка А

1	2	3	4
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495		
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615		
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695		
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700		
Баланс	1900		

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

Додаток Б

Підприємство _____

(найменування)

Дата (рік, місяць, число)

за
ЄДРПОУ

КОДИ

01

Звіт про власний капітал
за _____ 20__ р.

Форма № 4

Код за
ДКУД

1801005

Стаття	Код рядка	Зареєст- рований капітал	Капітал у до- оцінках	Додат- ковий капітал	Резер- вний капітал	Нерозподі- лений при- буток (непо- критий збиток)	Неопла- чений капітал	Вилу- чений капітал	Усьо- го
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Залишок на початок року	4000								
Коригуван- ня: Зміна облікової політики	4005								
Виправленн я помилок	4010								
Інші зміни	4090								
Скоригова- ний залишок на початок року	4095								
Чистий при- буток (зби- ток) за звіт- ний період	4100								
Інший суку- пний дохід за звітний період	4110								

Закінчення додатка Б

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Розподіл прибутку:	4200								
Виплати власникам (дивіденди)									
Спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу	4205								
Відрахування до резервного капіталу	4210								
Внески учасників: Внески до капіталу	4240								
Погашення заборгованості з капіталу	4245								
Вилучення капіталу: Викуп акцій (часток)	4260								
Перепродаж викуплених акцій (часток)	4265								
Анулювання викуплених акцій (часток)	4270								
Вилучення частки в капіталі	4275								
Інші зміни в капіталі	4290								
Разом змін у капіталі	4295								
Залишок на кінець року	4300								

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

Робочий план рахунків бухгалтерського обліку

Код рахунку	Найменування рахунку (субрахунку)
1	2
104	Машини та обладнання
105	Транспортні засоби
123	Права на комерційні позначення
131	Знос основних засобів
152	Придбання (виготовлення) основних засобів
20	Виробничі запаси
22	Малоцінні та швидкозношувані предмети
301	Каса в національній валюті
311	Поточні рахунки в національній валюті
40	Статутний капітал
41	Пайовий капітал
421	Емісійний дохід
422	Інший вкладений капітал
423	Дооцінка активів
424	Безоплатно одержані необоротні активи
425	Інший додатковий капітал
43	Резервний капітал
441	Прибуток нерозподілений
442	Непокриті збитки
443	Прибуток, використаний в звітному періоді
451	Вилучені акції
452	Вилучені вклади й паї
46	Неоплачений капітал
641	Розрахунки за податками
671	Розрахунки за нарахованими дивідендами
79	Фінансові результати

